

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-90-12>

УДК 336.71

Заруцька О.П.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів

Новікова Л.Ф.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів

Міняйло В.Ф.

Член Ради Асоціації «Дніпровський Банківський Союз»

Zarutska Olena, Novikova Luydmila

University of Customs and Finance

Minaiilo Valentyn

Association Dniprovskiy Bank Union

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТА ПРОГРАМ

THE ROLE OF BANKING SYSTEMS OF ENVIRONMENTAL AND SOCIAL MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROJECTS AND PROGRAMS

Стаття присвячена аналізу сучасних підходів до систем екологічного та соціального менеджменту, зокрема в банківських установах. Досліджено заходи щодо інтеграції ESG-критеріїв, підходи до оцінки екологічних та соціальних ризиків у банківській системі України. Обґрунтовано необхідність впровадження Інформаційної системи сталого розвитку (ІССР) та запропоновано концептуальні підходи до створення такої системи, що включають інтеграцію баз даних, реєстрів та сучасних аналітичних технологій. Результати дослідження можуть бути корисними для банківських установ, які прагнуть адаптувати свою діяльність до сучасних стандартів сталого розвитку та підвищити ефективність управління ESG-ризиками.

Ключові слова: ESG-ризики, банківські ризики, сталий розвиток, екологічний та соціальний менеджмент, інноваційні проекти та програми.

In the current conditions of globalization, sustainable development is of critical importance both for the international financial system and for individual national economies. The implementation of environmental and social management in the banking sector is a response to challenges related to environmental safety, social responsibility and corporate governance efficiency. In this regard, the analysis of modern regulatory approaches to environmental and social management systems is extremely necessary for the development of effective mechanisms for regulation and implementation of a unified Sustainable Development Information System (SDS) at the state level. The article considers the regulatory principles of environmental and social management in the financial sector of Ukraine, as well as international standards that determine the key criteria for sustainable financing. Particular attention is paid to international initiatives that have influenced the formation of approaches to environmental and social management in banking institutions. The article discusses the practice of disclosure of information by financial institutions on ESG indicators and mechanisms for assessing environmental and social risks. Regulatory documents and programs implemented by the National Bank of Ukraine and the Entrepreneurship Development Fund to integrate environmental and social aspects into financial activities are analyzed. A separate aspect is the analysis of the prospect of creating a unified Sustainable Development Information System (SDS), which should ensure the coordination of environmental, social and governance measures at the state level. Possible approaches to the formation of such a system are considered, including the use of modern information technologies for processing diverse data and automating decision-making processes. The article is aimed at highlighting current problems and challenges of environmental and social management in the financial sphere, as well as at substantiating the need to create a single coordination structure in the form of the Sustainable Development Information System.

Keywords: ESG risks, banking risks, sustainable development, environmental and social management, innovative projects and programs.

Постановка проблеми. Фінансова система України робить перші кроки на шляху впровадження стандартів розвитку сталого фінансування, затвердженого міжнародними стандартами. Банківські установи виступають драйверами процесу, оскільки вже з 2018 року успішно використовують системи управління ризиками, побудовані за принципами найкращих практик зарубіжних країн. До діючої системи ризиків з вибудованими Політиками, Процедурами управління, моделями оцінювання та стрес-тестування класичних фінансових ризиків, доєднається ESG-ризик, який враховує екологічні, соціальні та управлінські критерії.

Стандарти оцінки ESG-ризиків ще не є остаточними і сталими навіть в розвинутих країнах, але на шляху до Євросоюзу, український бізнес та фінансові установи мають швидко розробити і налагодити відповідні системи ризик-менеджменту. Додаткові компоненти ризиків слід розглядати не як обмеження, а скоріше, як необхідну умову розвитку вітчизняних компаній, міжнародної співпраці, забезпечення стандартів для залучення високопрофесійних кадрів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія і практика управління сталим розвитком ще формується і для розробки концептуальних підходів доцільно використовувати ідеї із суміжних наукових напрямів. Так, Сокур М.Б. досліджує актуальні питання впровадження еко-інновацій на засадах проектного підходу, аналізує основні аспекти фінансування екологічних інновацій та підкреслює роль банків у підтримці сталого розвитку через фінансування відповідних проектів, досліджує розвиток еко-інновацій в ЄС [1; 2]; Кальницький А.С. та Кальницька М.А. досліджують теоретичні та практичні проблеми управління проектами, методологією проектного менеджменту, зміст проектного аналізу, його функціональні аспекти, в тому числі соціальний та екологічний [3]; Шульга Н.П. досліджує ESG-ризиків в системі інтегрованого ризик-менеджменту банків України [4]. Вивчаючи внесок дослідників у розвиток цієї сфери важливо відзначити, що широкий спектр теоретичних і практичних аспектів інтеграції екологічного та соціального менеджменту в банківську діяльність для підтримки інноваційних проектів та програм потребує подальших досліджень, розвитку та удосконалення.

Дослідження сучасного стану впровадження екологічного та соціального менеджменту у діяльність фінансових установ показало поступовий та невідворотний характер процесу. На сьогодні величезним негативним чинником розвитку є повномасштабна російська агресія. Відтермінування раніше визначених завдань потребує розробки посиленних заходів відновлення економіки. Впровадження ESG стандарту сприятиме розвитку інноваційних проектів та програм

в країні. Для забезпечення системної оцінки ESG-ризиків, на наш погляд, доцільно впровадити інформаційну систему сталого розвитку на рівні держави.

Метою статті є аналіз сучасних нормативних підходів до систем екологічного та соціального менеджменту, у першу чергу, в банківських установах та обґрунтування доцільності впровадження єдиної Інформаційної системи сталого розвитку для організації процесу на рівні держави.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 2021 року Національний банк України презентував Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [5]. Документ розроблений у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) і спрямований на впровадження кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги країни. Політика визначає сталий розвиток як тривале економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та таке, що включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані. Оскільки сталий розвиток потребує сталого фінансування, потрібна інтеграція ESG-критеріїв у фінансові послуги, на що спрямовуються заходи екологічного та соціального менеджменту сучасних банківських установ.

За міжнародними стандартами, при відборі проектів для фінансування, фінансові установи зобов'язані оцінювати їх вплив на екологію, сталість економічної діяльності та енергоефективність, а також розкривати інформацію щодо технічних критеріїв та таксономій економічної діяльності, ESG-показників, на основі яких здійснено оцінювання та відбір таких проектів. Також, відповідно до міжнародної практики, фінансові установи повинні розкривати інформацію про те, наскільки їх діяльність впливає на довкілля, відповідні репутаційні та фінансові ризики.

Заходи Політики щодо розвитку сталого фінансування охоплюють не лише охорону довкілля, свідоме ставлення до використання ресурсів, зниження впливу на зміну клімату. Від суб'єктів господарювання очікується формування нових етичних відносин із суспільством – працівниками, клієнтами, бізнес-партнерами, місцевими громадами. У тому числі, передбачено забезпечення належних умов та справедливої оплати праці, інклюзивності для працівників та клієнтів, взаємодії з громадами, задоволення потреб і захист прав споживачів, чесної конкуренції і ринкової поведінки. Управлінська компонента ESG-критеріїв також спрямовується на сталий розвиток в умовах переходу до моделі низьковуглецевої економіки.

Політика щодо розвитку сталого фінансування має досить тривалу історію. Ще у 1998 році в м. Орхусі в Данії на 4-й Конференції міністрів навко-

лишнього середовища європейських країн 38 країнами була підписана Конвенція, спрямована на реалізацію процесу «Довкілля для Європи». Україна ратифікувала Конвенцію Законом України за № 832-XIV (832-14) від 06.07.1999 р.

У 2015 році відбувся саміт ООН зі сталого розвитку в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН та прийнята Резолюція «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Країни світу затвердили 17 цілей та 169 завдань Сталого Розвитку. У цей період Світовий банк розробив і запропонував Екологічні та соціальні стандарти – ESS, якими керуються сучасні центральні банки та фінансові установи.

У грудні 2022 року опублікована Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD), яка почала застосовуватись для певних компаній у 2024 році. Під дію CSRD підпали 50 000 компаній, які зареєстровані на регульованих ринках ЄС або провадять значну діяльність у країнах ЄС. Директива вимагає від компаній розкривати у звітах більший обсяг інформації про результати їх діяльності у сфері сталого розвитку. Основне питання, що ставить CSRD перед бізнес-лідерами сформульовано досить революційно: як ваша компанія буде створювати цінність у світі, основним пріоритетом якого є сталий розвиток?

Підходи до екологічного та соціального менеджменту в Україні та світі постійно вдосконалюються та адаптуються до умов діяльності бізнесу. Повномасштабне вторгнення росії в Україну потребувало коригування строків заходів, передбачених Політикою щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Політика Національного банку України у даному напрямку потребувала актуалізації, адаптації до нових викликів і вимог ЄС. Наприклад, у рамках нової Програми Ukraine Facility Україна має вже найближчим часом інтегрувати екологічні заходи в реформи у сфері енергетики, сільського господарства, малого та середнього бізнесу та реалізувати заходи для зеленого переходу.

Визначені Національним банком України заходи отримали розвиток у нормативних документах та програмах, які розробляються, у тому числі, у взаємодії із Фондом розвитку підприємництва. 23 січня 2024 року Рішенням Правління Фонду розвитку підприємництва затверджено Систему екологічного та соціального управління [6]. Дана система розроблена відповідно до вимог Екологічного та соціального стандарту 9 Світового банку та урахуванням Належної міжнародної галузевої практики з управління екологічними та соціальними ризиками та Рекомендацій з охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки Групи Світового банку. Розроблені заходи впроваджуються для проєктів та

програм, що фінансуються Світовим банком, KfW Group та іншими міжнародними фінансовими організаціями. Запропоновано механізм систематичного виявлення й оцінки екологічних та соціальних ризиків і впливів господарської діяльності мікро-, малих та середніх підприємств або великих підприємств, які отримують відповідну підтримку. Таким чином, відбувається практичний перехід до формування управлінських підходів до моніторингу та звітування про ESG-ризиків.

Система екологічного і соціального управління є ключовою вимогою не лише у впровадженні програм і проєктів за міжнародної підтримки, а і для участі в державній програмі «Доступні кредити 5–7–9%» та проєктах інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України. Слід зазначити, що Фонд розвитку підприємництва є державною неприбутковою небанківською фінансовою установою в Україні, яка має ліцензію Національного банку України. Метою діяльності є покращення доступу до фінансування для ММСП та великих підприємств. Діяльність Фонду сприяє підвищенню стійкості та інклюзивному зростанню українських підприємств, рівноправному та сталому доступу до фінансових ресурсів, необхідних для подолання унікальних викликів, що стоять перед бізнесом в Україні.

Значну роль у зростанні фінансової стійкості та життєздатності бізнесу відіграє банківська система. Розвиток управлінських підходів до контролю ESG-ризиків спрямовується на забезпечення глобальної конкурентоспроможності національних підприємств. Особлива увага приділяється аграрному сектору, який традиційно займає високу частку у глобальній продовольчій безпеці.

Розвиток стандартів та вимог до екологічного та соціального менеджменту фінансових установ в світі за останні роки активізувався. У 2024 році Європейський наглядовий орган розробив нові інструкції і запропонував рекомендації банкам проводити регулярне оцінювання суттєвості ESG ризиків, інтеграцію ESG ризиків у регулярні системи управління ризиками та оцінювання впливу ESG на такі ризики, як кредитний, операційний, репутаційний, ризик ліквідності та інші ризики.

Також у Європейському наглядовому органі зазначили недоліки у процесі включення ризиків ESG у бізнес-стратегії та системи управління ризиками банків, які можуть створити виклик для безпеки та надійності інституцій, оскільки економіка ЄС зростає одночасно з ризиками ESG. На думку фахівців, у банках Європи все ще відсутнє детальне визначення ESG-ризиків та розуміння їх впливу на бізнес-стратегію та інвестиційні рішення. У той же час, накопичений досвід та експертиза міжнародних інституцій

важливим чинником стимулювання процесу формування екологічного та соціального менеджменту в Україні [7].

Наприкінці 2024 року Національний банк України провів опитування 33 найбільших банків щодо організації управління кліматичними ризиками. Результати свідчать, що майже три чверті вважають, що зміни клімату вже зараз впливають на їх діяльність. У той же час, лише близько третини опитаних банків просунулися в управлінні ESG-ризиками та інтегрували їх у систему управління кредитним та операційним ризиками. За діючими у банках внутрішніми положеннями, ESG-ризики ще не впливають на умови договорів та оцінку параметрів кредитного ризику [8].

Відповідно до вимог Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого Постановою Національного банку України від 11.06.2018 № 64, кожний банк самостійно створює систему управління ризиками, яка забезпечує аналіз ризиків на постійній основі з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо пом'якшення ризиків та зменшення пов'язаних із ними втрат. Одним із важливих принципів створення такої системи є усебічність та комплексність – охоплення всіх видів діяльності банку на всіх організаційних рівнях та в усіх його структурних підрозділах, оцінка взаємного впливу ризиків [9].

Політика управління ризиками має охоплювати всі процеси і рівні відповідальності. На етапі прийняття рішення про фінансування потрібна оцінка бізнесу на відповідність стандартам у соціальній, екологічній та управлінській сферах. Має бути враховане ставлення компанії до персоналу, споживачів та партнерів, дотримання гендерного балансу та інвестування у соціальні проекти. Екологічна категорія визначає наскільки компанія дбає про навколишнє середовище та як скорочує збитки, які йому завдаються. В категорії «корпоративне управління» оцінюється якість управління компанією, тобто, вплив роботи на стан здоров'я працівників, характер відносин з акціонерами, прозорість звітності, зарплати співробітникам, антикорупційні заходи тощо.

З метою зниження ризику прийняття неадекватних і небезпечних рішень в сфері ESG, можна запропонувати використання сучасних технологій обробки різнопланових даних, так званих «систем підтримки прийняття рішень» (СППР), що забезпечують досягнення високого рівня системної організації, випереджаючих інформаційних модельних відображень складних багатодисциплінарних процесів і систем. Подібні стратегії забезпечують:

- зниження невизначеності при прийнятті складних рішень; підвищення адекватності і гнуч-

кості цих рішень стосовно динамічно змінюваних ситуацій;

- вибір досить ефективних заходів стійкого функціонування об'єктів прийняття рішень;

- реалізацію механізмів самоорганізації інформаційної основи прийняття рішень як «відкритої» системи;

- визначення очікуваних властивостей макrorівня із властивостей мікрорівнів.

Основними властивостями запропонованих методів інформаційного моделювання є системна організація інформації про об'єкти моделювання, що подається в категоріях причинно-наслідкових кількісних відносин. Інформаційні моделі є засобом технізованої активації інтелектуальних можливостей людини при прийнятті рішень на основі зниження невизначеностей та, як наслідок, ризику неадекватних та неефективних рішень при аналізі складних багатодисциплінарних процесів та ситуацій.

Роздільний розгляд проблем організації призводить до того, що спроби їх вирішення в одній галузі можуть призводити до посилення напруженості в іншій, наприклад, у соціальній сфері створення загальної теорії організації зумовлює тісну інтеграцію різних галузей наук. Цьому перешкоджає нині український високий рівень масштабності міждисциплінарних проблем та об'єктивний процес диференціації знань та вузької спеціалізації з метою можливості досягнення конструктивних результатів у дисциплінарних галузях наук.

Для вирішення зазначеного протиріччя необхідно якісно нові способи комплексного дослідження та прогнозування результатів дій, що приймаються, з удосконалення організаційних методологій для особистості, суспільства і держави, з урахуванням багатодисциплінарного, але загального характеру взаємодіючих організаційних факторів.

Порівняно з процесами, що відбуваються у фізичних явищах, процеси соціально-економічного розвитку (люди, організації, фірми, їх взаємовідносини на різних рівнях розвитку, процеси в системах, що самоорганізуються) значно багатіші, ширші, цікавіші. Тому соціально-економічні системи є набагато складнішими для моделювання і їх вивчення.

На наш погляд, проблему врахування різнопланових підходів могла би вирішити так звана Інформаційна система сталого розвитку (ІССР), яка поєднає на рівні країни систему реєстрів та баз даних. Вивчення проблем, пов'язаних з організацією ІССР має сприяти прогресивному розвитку держави в умовах різкого скорочення ресурсного простору. Створення такої координаційної структури стане джерелом стимулів, ініціативи та творчих пошуків.

Для вирішення широкого кола завдань інформатизації системи сталого розвитку доцільне використан-

ня сучасної методології розробки системи підтримки ухвалення рішень в маркетингу, але із застосуванням спеціалізованих експертних систем, а також з урахуванням специфічних відмінностей проблемної області, що призводять до необхідності модифікувати принципи і способи побудови експертних систем у міру того, як розширюються знання сфери інформатизації ІС.

Можливі варіанти просторово-структурно-параметричної організації розвитку інформатизаційних процесів як макросистеми та її функціональних елементів можуть бути представлені насамперед у формі великих складних інформаційних моделей, що відображають процеси перетворення та передачі потоків інформаційних матеріальних, фінансових та інших видів засобів, необхідних для реалізації відповідних функціональних операцій, а також єдині класифікаційні індекси цих потоків та параметричні залежності показників ефективності як у структурних підсистемах ІССР, і макросистемі загалом.

Для опису математичної моделі динамічних систем з сильно вираженою стохастичною природою та розмірністю входу або виходу, що досягає сотень параметрів, доцільно використовувати апарат сингулярного розкладання матриць. Матрична схема розподілу зв'язків ІССР, яку можна отримати з використанням даного підходу, відображає співвідношення структурних ланок та зв'язків реалізації ІССР при різних зовнішніх і внутрішніх взаєминах і в цілому є схемою його спеціалізованої організаційної структури управління, яка має ряд властивих якісних ознак.

Запропонована система ІССР виступає, з одного боку, як елемент системи, а з іншого – як цілісне явище, що має певну організаційну самостійність. Ця двояка позиція визначена насамперед призначенням та величиною ІССР, як великої складної системи, її місцем в організаційній ієрархії, зв'язках внутрішньосистемної інтеграції та кооперування. Можна розглядати взаємовідносини як управлінські, соціальні, економічні, у яких управляюче навколишнє середовище, своєю чергою, ділиться на управляюче і регульоване. При цьому перше включає у власне-організаційному відношенні вищестоящий орган, при якому регулюючим є інтегруючий орган, прямо чи опосередковано, впливає на систему. При цьому необхідно відзначити, що особливого значення набуває як якість інформації, так і завдання формалізації інформаційно-аналітичних процесів ІССР.

Впровадження заходів моделювання ІССР, можливості утворити інтелектуалізовані обчислювальні мережі інформаційно-статистичного моделювання ІССР, забезпечить принципово нові можливості для рішення проблем технізованої, інформатизованої ESG-оцінки.

Розвиток і впровадження систем екологічного та соціального менеджменту в світі стосується не лише

банківських установ. Найбільші банки, інвесткомпанії, страховики та фінансові регулятори прийняли рішення спільно докладати зусиль для суттєвого скорочення викидів CO₂ та досягнути їх повного виключення до 2050 року. Так, компанія Mastercard запустила ініціативу Priceless Planet Coalition, головною метою якої є відновлення 100 мільйонів дерев у світі до 2025 року для зниження рівня CO₂ [10].

Одночасно із розширенням кола учасників, відосконалюється і відповідний інструментарій. У світі активно використовуються «зелені» облігації, як борговий інструмент, кошти від продажу якого спрямовуються виключно на фінансування екологічних проєктів і позик, пов'язаних зі сталим розвитком. Крім того, з'являються спеціалізовані фінтех-стартапи, які розробили спеціальні кредитні платформи та продукти для вирішення завдань ESG-клієнтами. Платіжні компанії намагаються орієнтувати споживачів на екологічним брендам, а компанії з управління активами та капіталом допомагають інвесторам створити портфель, із врахуванням цілей ESG. Так репутаційні переваги поєднуються із додатковим прибутком, а фінтех індустрія може закласти основу для більш екологічного та інклюзивного майбутнього в банківському та фінансовому секторі.

У грудні 2024 року в Україні затверджено Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 роках [11]. У документах запропоновано бачення того, яким чином буде створено сприятливі умови для бізнесу, стартапів, науковців, інвесторів і міжнародних партнерів у сфері створення інновацій, які є критично важливими для захисту суверенітету та територіальної цілісності, відбудови та підтримки процесу трансформації України шляхом цифрового розвитку інноваційної діяльності.

Серед основних напрямів державної політики підтримки інноваційної діяльності зазначено створення інклюзивних та доступних інноваційних продуктів та програм, що задовольняють потреби різних груп населення, в тому числі окремих груп населення та потреби людей в сільській місцевості, розвиток наукоємних інновацій, що включає заходи для розвитку наукової основи для інновацій, створення нових напрямів та можливостей міжнародного співробітництва, покращення доступу до фінансування, зокрема до грантів, субсидій, податкових пільг та кредитів під низький відсоток для досліджень і розробок, а також для підприємств, що інвестують в інноваційні проєкти.

Стратегія розроблена з урахуванням обмеженості матеріальних ресурсів внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Тому пропонується зосередити зусилля на підтримці та розвитку

загальної інноваційної інфраструктури та екосистеми, оптимізації інструментів підтримки інновацій, а також надати особливу підтримку пріоритетним галузям, де суспільна користь буде найбільшою, а економічний ефект найвідчутнішим.

Серед стратегічних цілей слід виділити наступні:

Стратегічна ціль 8. Стимулювання дослідження та розробки в умовах обмежених матеріальних ресурсів, уможливлення реалізації інноваційних проектів у пріоритетних галузях.

Стратегічна ціль 11. Розвиток інноваційної інфраструктури, а також створення сприятливого регуляторного режиму для розвитку біологічних технологій.

Стратегічна ціль 12. Розвиток спроможностей держави шляхом впровадження технологій у сфері урядування (govtech).

Стратегічна ціль 13. Підвищення ефективності сектору сільськогосподарства та управління земельними ресурсами за рахунок інноваційних рішень.

Реалізація Стратегії створить умови для забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, підвищення доходів громадян, комфортного середовища для життя, соціальної підтримки та соціальної адаптації вразливих груп населення, розвитку безбар'єрної системи надання послуг населенню, в тому числі у сфері охорони здоров'я та безперервної освіти, розв'язання проблематики старіння населення та різних форм міграції з урахуванням безпекового контексту та глобалізації.

Впровадження ESG-стандартів сприятиме прозорості інновацій, відкритому інформуванню стейкхолдерів про ризики, можливості та результати інноваційного проекту з точки зору сталого розвитку, орієнтації на довгострокову користь для суспільства, врахуванню екологічних, соціальних та економічних наслідків реалізації проекту, відповідальному використанню ресурсів та залучених інвестицій, що є важливим фактором успішної реалізації інноваційних ініціатив.

Слід підкреслити, що реалізація розроблених заходів буде відбуватися в Україні з урахуванням реалій повномасштабної російської агресії. Особливу увагу держава приділятиме зеленому та інклюзивному відновленню економіки, заходам із забезпечення соціальної справедливості та інклюзії, передусім для ветеранів та інших осіб, що постраждали через війну.

Відповідно до вимог Національного банку України, банки та небанківські фінансові установи мають напрацьовувати специфічні рішення, політики для сталого розвитку, зорієнтовані на відповідні ESG-ризики. Окремо розглядаються екологічні ризики, у тому числі фізичні та наслідки переходу до низьковуглецевої економіки, соціальні ризики, наслідки реалізації E та S ризиків для кожної категорії агентів і шляхи зниження цих ризиків та відкриття можливостей через G компоненту. Для належного корпо-

ративного управління у фінустановах вже існують спеціальні процеси та необхідні регуляції.

До фізичних ризиків компоненти E в розрізі фінансових установ належать:

- втрата активів внаслідок стихійних лих;
- порушення безперервності діяльності та репутаційні ризики;
- підвищення фінансових ризиків внаслідок реалізації несприятливих подій для клієнтів;
- втрата інклюзивності надання послуг;
- збільшення страхових виплат внаслідок реалізації страхових випадків (для страховиків).

До ризиків компоненти E, пов'язаних з наслідками переходу до низьковуглецевої економіки в розрізі фінансових установ належать:

- неможливість здійснення діяльності через невідповідність новим умовам;
- Втрата доходу від здійснення діяльності;
- погіршення якості активів;
- додаткові витрати.

До ризиків компоненти S в розрізі фінансових установ належать:

- неможливість здійснення діяльності через невідповідність новим умовам;
- втрата доходу або рентабельності діяльності;
- плінність кадрів через незабезпечення належних умов праці;
- втрата кредитором ринкової позиції та доходів внаслідок неадекватної оплати праці, умов праці;
- недотримання принципів інклюзивності надання послуг (рівності доступу);
- репутаційні втрати.

Наслідки реалізації екологічних та соціальних ризиків також можуть мати системні риси та призводити до втрати ліквідності та капіталу, загрози для платоспроможності фінансових установ.

Заходи пом'якшення ризиків з використанням можливостей управлінської компоненти визначаються наступним чином:

- наявність політики управління ESG ризиками (Перелік виключень кредитування);
- ефективна інформаційна взаємодія з боржником для розкриття фінансовою даних про портфель (уніфіковані анкети);
- належна оцінка ESG-профілю клієнтів та оцінка наслідків кредитування;
- оцінка вуглецевого сліду від власної діяльності, встановлення цілей для зниження вуглецевого сліду портфеля;
- супроводження клієнтів та надання рекомендацій для цілей відповідності політикам ESG;
- убезпечення від практик грінвошингу (неправдивого екологічного маркетингу);
- публікація інформації про викиди;
- навчання персоналу;

- антикорупційні, антишахрайські заходи;
- належне управління, корпоративна культура;
- система оцінки роботи та винагороди з прив'язкою до ESG-питань.

З метою розвитку екологічного та соціального менеджменту у фінансовому секторі Національним банком України розроблено наступні етапи підготовки:

Перший етап. Розробка єдиного глосарію понять, уніфікація опитувальників банківських клієнтів про профіль ризиків, систематизація досвіду підготовки ESG політик/стратегій банків. Результатом буде затвердження погодженої із фінсектором «Білої книги» з політик ESG.

Другий етап. Розробка й затвердження рекомендацій з управління ESG ризиками, розкриття інформації про ці ризики фінустановами. Підсумком має бути затвердження Політики ESG для фінансового сектору.

Третій етап. Поширення рекомендацій з управління ESG ризиками та розкриття інформації за

ними на небанківський фінансовий сектор. Оцінка ESG ризиків на рівні фінансової системи та економіки, нагляд за впровадженням Політики.

«Біла книга» з політик ESG передбачається як документ, що міститиме опис поточного стану управління ESG ризиками у секторі, бачення перспективного стану, а також деталізований план регуляторних дій для переходу сектору у перспективний стан і проміжний етап до підготовки Політики.

Висновки. Дослідження сучасного стану впровадження екологічного та соціального менеджменту у діяльність фінансових установ показало поступовий та невідворотний характер процесу. Вимушене відтермінування раніше визначених завдань потребує розробки посиленних заходів відновлення економіки. Впровадження ESG стандарту сприятиме розвитку інноваційних проєктів та програм в країні. Для забезпечення системної оцінки ESG-ризиків, на наш погляд, доцільно впровадити Інформаційну систему сталого розвитку на рівні держави.

Список літератури:

1. Сокур М. Б. Еко-інновації для сталого розвитку: сучасний стан, механізми фінансування та проєктна діяльність. *Scientific journal "Modeling the development of the economic systems"*.
2. Гурочкіна В. В., Сокур М. Б. Розвиток еко-інновацій в ЄС: сучасний стан, фінансове забезпечення та емергентна динаміка. Освіта та підприємництво: точки дотику: Монографія. Колектив авторів; відп. ред. В. В. Швед, Д. І. Наумов. Вінниця, 2021. 224 с.
3. Кальницький А. Є., Кальницька М. А. Проектний аналіз: Навчальний посібник. ДВНЗ «Ужгород. нац ун-т». Ужгород : Goverla, 2014. 318 с.
4. Шульга Н., Омеленчук В. ESG-ризиків банків. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 2. С. 101–119. URL: https://www.researchgate.net/publication/379785255_ESG-RIZIKI_BANKIV
5. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>
6. Система екологічного та соціального управління, затверджена Рішенням Правління Фонду розвитку підприємництва 23 січня 2024 року. URL: <https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/BDF-ESMS-Manual-UKR-2024-Approved-M-Board-Website.pdf>
7. Управління ESG ризиками в банках: особливості регулювання в Україні та Європі. FintechInsider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/upravlinnya-esg-ryzykamy-v-bankah-osoblyvosti-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yevropi/>
8. Політика з розвитку сталого фінансування. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=11
9. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова Національного банку України від 11.06.2018 № 64. / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
10. ESG та фінтех: навіщо компаніям враховувати стратегію сталого розвитку. FintechInsider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/esg-ta-finteh-navishho-kompaniyam-vrahovuvaty-strategiyu-stalogo-rozvytku/>
11. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>

References:

1. Sokur M. B. (2023). Eco-innovations for sustainable development: currentstate, financing mechanisms, and project activities. *Scientific journal "Modeling the Development of the Economic Systems"*.
2. Gurochkina V. V. & Sokur M. B. (2021). Development of eco-innovations in the EU: currentstate, financial support, and emergent dynamics. *Education and Entrepreneurship: Points of Contact: Monograph*. Edited by V.V. Shved, D.I. Naumov. Vinnytsia, 224 p.
3. Kalnytskyi A. Ye. & Kalnytska M. A. (2014). *Project Analysis: Textbook*. Uzhhorod National University. Uzhhorod: Goverla, 318 p.
4. Shulha N. &Omelenchuk V. (2024). ESG risks of banks. *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, (2), 101–119. Available at: https://www.researchgate.net/publication/379785255_ESG-RIZIKI_BANKIV

5. National Bank of Ukraine. (2024). *Policy on the development of sustainable finance until 2025*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>
6. Entrepreneurship Development Fund. (2024, January 23). *Environmental and Social Management System*. Available at: <https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/BDF-ESMS-Manual-UKR-2024-Approved-M-Board-Website.pdf>
7. Fintech Insider. (2024). *ESG risk management in banks: regulation specifics in Ukraine and Europe*. Available at: <https://fintechinsider.com.ua/upravlinnya-esg-ryzykamy-v-bankah-osoblyvosti-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yevropi/>
8. National Bank of Ukraine. (2024). *Sustainable finance development policy*. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=11
9. National Bank of Ukraine. (2018, June 11). *Regulation on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups*. Resolution No. 64. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
10. Fintech Insider. (2024). *ESG and fintech: why companies should consider a sustainable development strategy*. Available at: <https://fintechinsider.com.ua/esg-ta-finteh-navishho-kompaniyam-vrahovuvaty-strategiyu-stalogo-rozvytku/>
11. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, December 31). *Strategy for digital development of innovative activities of Ukraine until 2030*. Order No. 1351-p. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>